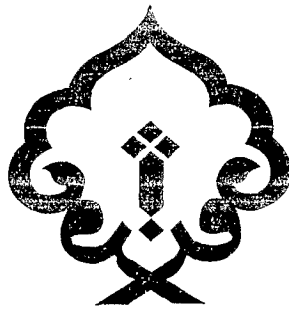

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

١٠٧٠٢٥

۸۷/۱۱-۵۸۴

۸۷۱۲/۲

دانشکده علوم قرآنی قم

موضوع :

انسجام محتوایی قرآن کریم

کارشناسی ارشد رشته علوم قرآن مجید

استاد راهنما :

حجه الاسلام و المسلمین دکتر علوی مهر

استاد مشاور :

حجه الاسلام و المسلمین دکتر اسکندرلو

دانشجو :

مرتضی خدمتکار آرانی

(اردیبهشت ماه ۱۳۸۷)

هرگونه بهره برداری اعم از چاپ، نشر و تکثیر این پایان نامه ممنوع و منوط به اجازه کتبی از دانشکده علوم قرآنی قم می باشد.

۱۰۷۰۲۴

۱۳۸۷ / ۱۱ / ۲۵

وزارت اطلاعات و فرهنگ
تاسیس ۱۳۵۷

دانشکده علوم قرآنی قم

موضوع :

انسجام محتوایی قرآن کریم

کارشناسی ارشد رشته علوم قرآن مجید

استاد راهنما :

حجة الاسلام و المسلمین دکتر علوی مهر

استاد مشاور :

حجة الاسلام و المسلمین دکتر اسکندرلو

دانشجو :

مرتضی خدمتکار آرانی

(اردیبهشت ۱۳۸۷)

كلية العلوم القرآنية قم

رسالة ماجستير

موضوع الرسالة:

الوحدة المضمونية للقرآن الكريم

استاذ المشرف:

الدكتور علوى مهر

استاذ المستشار:

الدكتور اسكندرلو

الباحث:

مرتضى خدمتكار آرانى

(جمادى الاول ١٤٢٩)

تقدیم به:

سالار شهیدان حضرت حسین بن علی (ع)، که با خون خود پرچم اسلام را
آبیاری نمود.

تقدیم به:

تمام شهیدان عزیزی که با نیاتی پاک و مخلصانه، جان خود را در راه دفاع
از قرآن و اسلام فدا نمودند.

تشکر و سپاس:

از تمام اساتید بزرگواری که اینجانب را در مسیر نگارش این تحقیق و تهیه و تنظیم آن راهنمایی نموده‌اند تشکر و سپاسگذاری می‌کنم.

و همچنین از اساتید معظم، حجت الاسلام والمسلمین دکتر حسین علوی مهر استاد محترم راهنما و حجت الاسلام والمسلمین دکتر محمدجواد اسکندرلو استاد محترم مشاور، که با راهنمایی‌ها و ارشادات ارزنده خود کمک و افری در نگارش این تحقیق به اینجانب نموده‌اند تقدیر و تشکر می‌کنم.

چکیده:

انسجام محتوایی قرآن کریم، به معنای هماهنگی و سازگاری تمام و کمال محتوا و معانی آیات قرآن و همچنین نفی هر گونه اختلاف و تناقض از ساحت مقدس قرآن، موضوعی است که در این نوشتار به دنبال تحلیل و بررسی آن می‌باشیم.

تاریخچه این بحث نشان می‌دهد که، موضوع ادعای وجود تناقض در نصوص قرآن کریم از گذشته دور یعنی از همان آغاز ظهور اسلام مطرح بوده است و عده‌ای آیات قرآن را متناقض می‌پنداشته‌اند که بررسی آراء و نظرات این افراد نشان می‌دهد که انگیزه‌های آنها در طرح این بحث‌ها یکسان نبوده است، بلکه برخی از سر جهالت و برخی با انگیزه‌های اسلام ستیزی به آن دامن زده‌اند.

ما بر آنیم تا با بررسی ادعای وجود تناقض و اختلاف در قرآن کریم و بیان علل و اسباب توهم تناقض در قرآن و همچنین بررسی اشکالات وارد شده در این زمینه، به کمک آیات و روایات معصومین (ع)، انسجام معنایی آیات قرآن کریم را ثابت نمائیم و از آن بالاتر، ثابت کنیم که این انسجام و هماهنگی، فراتر از آثار بشری است و اینکه این ویژگی ممتاز قرآن، یکی از وجوه اعجاز قرآن می‌باشد.

کلید واژه‌ها: قرآن کریم، انسجام، محتوا، تناقض، خاورشناسان

فهرست مطالب

مقدمه	۱
تعریف و تبیین موضوع	۲
ضرورت و اهمیت موضوع	۳
اهداف و انگیزه‌های تحقیق	۳
روش تحقیق	۳
سوالات تحقیق	۴
فرضیه‌های تحقیق	۴
پیشینه و تاریخچه تحقیق	۴
فصل اول: کلیات و مفاهیم	۸
۱ - ۱) قرآن در لغت و اصطلاح	۹
۱ - ۲) انسجام در لغت و اصطلاح	۱۰
۱ - ۳) تناقض در لغت و اصطلاح	۱۷
۱ - ۴) طراحان تناقضات قرآنی	۲۰
۱ - ۵) انگیزه‌های طراحان تناقضات قرآنی	۲۳
۱ - ۶) قرآن معجزه الهی	۲۶
فصل دوم: اثبات اعجاز انسجام محتوای قرآن	۳۰
۲ - ۱) مبانی اعجاز انسجام محتوایی قرآن	۳۱
۲ - ۲) فائلین به اعجاز انسجام محتوایی قرآن	۳۵

۳۶ ۲-۳) دلایل عقلی

۴۱ ۲-۴) دلایل نقلی

۶۰ فصل سوم: علل و زمینه‌های توهم تناقض در قرآن

۶۲ ۳-۱) عدم آشنایی با زبان قرآن و روش صحیح تفسیر آن

۷۶ ۳-۲) اخذ تشابهات بدون شناخت محکّمات

۷۷ ۳-۳) بیمار دلی

۷۹ ۳-۴) عدم شناخت نسبت به شروط تحقق و عدم تحقق تناقض در علم منطق

۸۱ فصل چهارم: بررسی آیات متناقض نما

۸۳ ۴-۱) عقاید

۱۲۸ ۴-۲) احکام

۱۴۰ ۴-۳) اخلاق

۱۴۵ ۴-۴) پدیده‌های طبیعی

۱۵۵ ۴-۵) قصص انبیاء

مقدمه

قرآن به عنوان کتاب آسمانی، تنها کتابی است که از گزند تحریف و وجود هر گونه کژی و نقص مصون مانده است: «الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي أَنْزَلَ عَلَيَّ عَبْدِهِ الْكِتَابَ وَلَمْ يَجْعَلْ لَهُ عِوَجًا»^۱. کتابی است که بر بلندای قله رفیع فصاحت و بلاغت، هدایت و رستگاری بشر را به عهده گرفته است:

«إِنَّ هَذَا الْقُرْآنَ يَهْدِي لِلَّتِي هِيَ أَقْوَمُ وَيُبَشِّرُ الْمُؤْمِنِينَ»^۲

قرآن کتابی است که عالی‌ترین معارف گوناگون دینی، فلسفی، عقلی و... را در قالب اسلوب و ساختاری بدیع و نو به جهانیان هدیه کرده است و آن را به پیامبرش که از جنس خود مردم بوده است نازل نموده است تا بدان وسیله مردم را انداز دهد و به سوی خوبی‌ها دعوت نماید. یکی از ویژگی‌های ممتاز قرآن این است که میان این همه معارف گوناگون هیچ گونه اختلافی وجود ندارد بلکه همگی مؤید یکدیگرند و هر آیه‌ای شرح و بیان آیه‌ای دیگر است: «اللَّهُ نَزَّلَ أَحْسَنَ الْحَدِيثِ كِتَابًا مُتَشَابِهًا مَثَانِي...»^۳

این ویژگی قرآن یعنی عدم وجود اختلاف و تناقض میان آیات اعم از لفظی و معنوی است که به کلی از ساحت مقدس قرآن پاک می‌باشد: «أَفَلَا يَتَدَبَّرُونَ الْقُرْآنَ وَلَوْ كَانَ مِنْ عِنْدِ غَيْرِ اللَّهِ لَوَجَدُوا فِيهِ اخْتِلَافًا كَثِيرًا»^۴ امتیازی که به جرأت می‌توان گفت که در دیگر کتب بشری و حتی کتب آسمانی یافت نمی‌شود. این ویژگی، زمانی به خوبی آشکار می‌شود که انسان

۱. کهف / ۱.

۲. اسراء / ۹.

۳. زمر / ۲۳.

۴. نساء / ۸۲.

متوجه این مطلب باشد که اولاً: از سوی بشر امّی و بی سواد آورده شده است ثانیاً: در طول ۲۳ سال به صورت تدریجی و در پی حوادث و در شرایط متعدد و مختلف نازل شده است ثالثاً: در بر گیرنده علوم مختلف عقلی و فلسفی می باشد.

در حالی که انسان موجودی است که دائماً در حال تکامل و تحوّل و دگرگونی است و این تغییر و دگرگونی جزء لاینفک جهان ماده می باشد. با این بیان نه تنها وجود ناسازگاری و اختلاف از قرآن دفع می گردد که الهی بودن آن نیز ثابت می گردد.

اما از گذشته دور تا به امروز که عصر تراکم دانش و انفجار اطلاعات می باشد، شاهد شباهت فراوان در موضوعات گوناگون هستیم که محافل فرهنگی جهان به ویژه جوامع پر التهاب اسلامی را فرا می خواند یکی از این موضوعات که همواره از سوی عده ای از معاندان اسلام و دیگران وسیله ای جهت تاختن به ساحت مقدس قرآن به عنوان اساس دین مبین اسلام بوده است، بحث اختلاف و تناقض در قرآن می باشد، که امروز بیش از پیش شاهد مطرح شدن آن می باشیم. در این نوشتار برآنیم تا به تحلیل و بررسی این مسأله بپردازیم و به کمک قرآن و سنت پیامبر اکرم (ص) و ائمه اطهار «علیهم السلام» و ادله عقلی، با اثبات عدم وجود هر گونه ناسازگاری و اختلاف در قرآن، هماهنگی و انسجام میان تمام آیات قرآن را ثابت نمائیم؛ ادعایی که از گذشته دور تا به امروز مورد قبول دانشمندان و علمای اسلامی بوده است.

تعریف و تبیین موضوع:

یکی از موضوعاتی که از گذشته ی دور تا به امروز مورد توجه معاندان قرآن و اسلام بوده است و مکرراً از آن به عنوان نقطه ی ضعف قرآن یاد کرده اند، بحث «تناقضات قرآن» است. این موضوع یکی از مهمترین بحث هایی است که مستشرقان به صورت گسترده به آن پرداخته اند و آن را وسیله ای جهت تاختن به ساحت مقدس قرآن قرار داده اند. عمده ترین ادعای آنها در این زمینه، وجود تناقضات محتوایی میان آیات قرآن کریم است:

بدین معنا که میان محتوا و معنای آیات قرآن سازگاری وجود ندارد. در این نوشتار خواهیم کوشید ثابت نماییم که ساختار قرآن کریم کاملاً منسجم است و محتوای آن با هم هماهنگ، و هیچ گونه اختلافی در آن وجود ندارد.

ضرورت و اهمیت موضوع:

قرآن کریم این کتاب آسمانی، اساس دین مبین اسلام و معجزه‌ی پیامبر خاتم (ص) می‌باشد. از این روی معاندان اسلام کوشیده‌اند تا با زیر سؤال بردن قرآن کریم دین اسلام را خدشه‌دار کنند تا از این راه مانع نشر و گسترش آن شوند. اثبات ادعای «وجود تناقض در قرآن» به معنای به نتیجه رسیدن تلاش این گونه افراد می‌باشد. بر این اساس، تلاش جهت خنثی‌سازی چنین اقداماتی به منزله‌ی دفاع از ساحت مقدس قرآن است که ضرورت و اهمیت آن آشکار می‌باشد.

اهداف و انگیزه‌های تحقیق:

هدف از نگارش تحقیق یک: بررسی علل و زمینه‌های توهم اختلاف و تناقض در قرآن است. دو: بررسی و پاسخ به شبهاتی که در این زمینه از سوی مستشرقان وارد شده است. سه: بیان راههای صحیح فهم و تفسیر قرآن که از سوی بزرگان و مفسران اسلامی مطرح شده است.

چهار: اثبات انسجام محتوایی قرآن و ابطال ادعای وجود تناقض در قرآن.

روش تحقیق:

روش مطالعه‌ای و کتابخانه‌ای است که ابتدا به منبع‌شناسی پرداخته و سپس مرحله‌ی فیش‌برداری از مطالب مرتبط و مناسب با تحقیق و تنظیم آنها همراه با توصیف و تحلیل انجام می‌گیرد. در این مسیر از ابزارهای کامپیوتری و نرم‌افزارهای نیز استفاده شده است.

سوالات اصلی تحقیق:

۱. آیا میان محتوای آیات قرآن کریم اختلاف و تناقض وجود دارد؟
۲. آیا انسجام و هماهنگی میان آیات قرآن را می‌توان یکی از وجوه اعجاز قرآن به شمار آورد؟

سوالات فرعی تحقیق:

۱. مراد از تناقض در علم منطق چیست؟
۲. انگیزه مستشرقان از مطرح ساختن «تناقضات قرآن» چیست؟
۳. علل و زمینه‌های توهم تناقض در قرآن چیست؟
۴. آیا انسجام میان آیات قرآن را می‌توان به عنوان یکی از وجوه اعجاز قرآن برشمرد؟

فرضیه‌های تحقیق:

- ۱ - هیچ‌گونه اختلاف و ناسازگاری میان آیات قرآن وجود ندارد و قرآن از انسجام کامل برخوردار است.
- ۲ - آیات موهم اختلاف و تناقض، بدوی و ظاهری هستند که این تناقض‌ها با تدبّر قابل حلّ می‌باشند.
- ۳ - علت اصلی اعتقاد به وجود ناسازگاری میان آیات قرآن، عدم آشنایی به زبان قرآن و راه و روش صحیح فهم و تفسیر قرآن است.

پیشینه و تاریخچه تحقیق:

دانشمندان اسلامی در اعتقاد به عدم وجود اختلاف و تناقض میان آیات قرآن هیچ‌گونه شکّ و تردیدی نداشته‌اند. بر این اساس از دیرباز به شبهاتی که در این زمینه از سوی افراد مختلف وارد می‌شده است پاسخ داده‌اند و در اکثر موارد تحت عنوان «مشکل

القرآن» و یا «متشابه القرآن» به آن پرداخته‌اند.

۱- نخستین کسی که در این زمینه دست به تألیف زده است، مقاتل بن سلیمان

(متوفی ۱۵۰ هـ) است که کتاب «الجوابات فی القرآن» را نگاشته است.^۱

۲- ابو علی محمد بن مستنیر بصری معروف به قطرب نحوی (متوفی ۲۰۶ هـ) کتابی

را در این باره با عنوان «الردّ علی الملحدین فی متشابه القرآن» تألیف نموده است.^۲

۳- احمد بن حنبل (متوفی ۲۴۱ هـ) از نویسندگانی است که در ردّ شبهات وارده از

سوی زنادقه نسبت به قرآن، کتاب «الردّ علی الزناقة و الجهمیة فیما شکوا من مشبه القرآن

و تأولوه علی غیر تأویل» را نگاشته است.^۳

۴- عبدالله بن مسلم بن قتیبه دینوری (متوفی ۲۷۶ هـ) معروف به «ابن قتیبه» کتاب معروف خود

را به نام «تأویل مشکل القرآن» به ذکر ایرادهای معاندان نسبت به قرآن و ردّ شبهات آنان

اختصاص داده است.

۵- ابوالحسن اشعری (متوفی ۳۲۴ هـ) رئیس فرقه اشعریه در ردّ شبهات ابن راوندی زندیق،

رساله‌ای را با عنوان «الردّ علی ابن الراوندی فی الصفات و القرآن» تصنیف کرده است.^۴

۶- شریف رضی (متوفی ۴۰۲ هـ) در کتاب «حقائق التأویل فی متشابه التنزیل» به بررسی

و پاسخ به شبهات وارده پرداخته است.

۷- قاضی عبدالجبار معتزلی (متوفی ۴۱۵ هـ) متکلم مشهور، بخشی از کتاب معروف

۱. فؤاد، سزگین، تاریخ التراث العربی، ج ۱، ترجمه به عربی: عرفة مصطفی و مازن عماوی؛ چاپ دوم، (قم):

کتابخانه آیت الله مرعشی، ۱۴۱۲ هـ ()، ص ۸۶.

۲. مصطفی بن عبدالله، حاجی خلیفه، کشف الظنون عن أسامی الکتب و الفنون، ج ۱، (بیروت: دار احیاء التراث

العربی، [بی تا]، ص ۸۳۹.

۳. سزگین، پیشین، ج ۳، ص ۲۲۳.

۴. حاجی خلیفه، پیشین، ج ۱، ص ۸۳۸؛ بغدادی، اسماعیل پاشا، ایضاح المکنون، ج ۱، (بیروت: دار احیاء التراث

العربی، [بی تا]، ص ۵۵۴.

«تنزیه القرآن عن المطاعن» را به این موضوع اختصاص داده است. او علاوه بر این کتاب در کتاب دیگر خود به نام «المغنی فی أبواب التوحید و العدل» مباحثی را در باب اعجاز قرآن به این موضوع اختصاص داده است.^۱

۸- عبدالله اصفهانی معروف به خطیب اسکافی (متوفی ۴۲۰ هـ) کتاب «درّة التنزیل و غرّة التأویل» را تصنیف کرده است که در آن به ذکر شبهات ملحدان و پاسخگویی آنها می‌پردازد.^۲

۹- قطب الدین راوندی (متوفی ۵۷۳ هـ) فصلی از کتاب خود «الخرائج و الجرائح» را به این بحث اختصاص داده است.

۱۰- ابن شهر آشوب مازندرانی (متوفی ۵۸۸ هـ) نیز کتاب «تفسیر متشابه القرآن» را تألیف نموده است.

۱۱- ابو منصور احمد بن علی طبرسی (متوفی ۶۲۰ هـ) بخشی از کتاب «الاحتجاج» خود را به این موضوع اختصاص داده است.

۱۲- زرکشی (متوفی ۷۹۴ هـ) در کتاب ارزشمند خود «البرهان فی علوم القرآن» فصلی را تحت عنوان «معرفة الموهم و المختلف» گشوده است.

۱۳- جلال الدین عبد الرحمن بن ابی بکر سیوطی (متوفی ۹۱۱ هـ) در کتاب خود «الاتقان فی علوم القرآن» به پیروی از زرکشی باب ۴۸ کتاب خود را تحت عنوان «فی مشکله و موهم الاختلاف و التناقض» به این موضوع اختصاص داده است.

۱۴- محمد باقر مجلسی (متوفی ۱۱۱۱ هـ) در کتاب بحار الانوار، ج ۹۰ روایت حضرت علی (ع) که در پاسخ به شبهات فردی در این زمینه است را آورده است.

در سالهای اخیر نیز قرآن‌پژوهانی تألیفاتی را در این زمینه داشته‌اند، از جمله:

۱. سزگین، پیشین، ج ۴، ص ۸۲.

۲. سزگین، پیشین، ج ۴، ص ۸۲.

۱۵ - محمد صادق طهرانی، بخشی از کتاب «البشارات و المقارنات بین القرآن و

العهدین» را به این موضوع اختصاص داده است.

۱۶ - محمد سعد، کتاب «دفاع عن القرآن الکریم فی وجه الملاحدة و المغرضین» را

تصنیف کرده است.

۱۷ - محمد هادی معرفت بخشی از کتاب ارزشمند «شبهات وردود حول القرآن الکریم»

را در این زمینه نگارش کرده است.

۱۸ - شیخ جلیل یاسین، کتاب «اضواء علی متشابهات القرآن» را در این زمینه نوشته است.

علاوه بر این کتاب‌ها و دیگر کتابهایی که در این جا نام آنها نیامده است، مفسران جهان

اسلام نیز، در تفاسیر خود به این موضوع پرداخته‌اند و شبهاتی را که وارد شده است

پاسخ داده‌اند.

فصل اول: (کلیات و مفہیم)

فصل اول: کلیات و مفاهیم

آن چه که در ابتدای بحث لازم به نظر می‌رسد این است که با تعریف و تبیین مفاهیم اصلی بحث، به روشن‌تر شدن موضوع بحث و تعیین محدوده آن پردازیم تا بتوانیم هر چه بهتر مشخص نماییم که در این نوشتار به دنبال بیان و اثبات چه چیزی می‌باشیم.

۱ - ۱) قرآن در لغت و اصطلاح:

قرآن مصدر «قرء» به معنای قرائت نمودن و خواندن نوشته است: «إِنَّ عَلَيْنَا جَمْعَهُ وَقُرْآنَهُ» (قیامت / ۱۷)

یعنی انّ علینا جمعه و قرائته.^۱

ابو اسحاق نحوی می‌گوید: قرآن به معنای جمع کردن است و قرآن را از آن جهت قران نامیده‌اند که سوره‌ها را جمع کرده است.^۲

برخی از علماء گفته‌اند: قرآن را از آن جهت قرآن نامیده‌اند که جامع کتب و حیانی پیشین است و برخی نیز گفته‌اند از آن جهت قرآن را قرآن نامیده‌اند که جامع تمام علوم است.^۳ از شافعی نقل شده است که قرآن علم مشخص کتاب خدا است و از چیزی مشتق نشده و مهموز هم نیست، مانند تورات و انجیل که نام دو کتاب الهی هستند و از چیزی مشتق

۱. ابن منظور، لسان العرب، ذیل ماده «قرء».

۲. ابن منظور، پیشین، ماده قرء.

۳. راغب اصفهانی، المفردات فی غریب القرآن، چاپ اول، (دمشق: دارالعلم، ۱۴۱۲ هـ)، ماده «قرء».

نشده‌اند.^۱ اشعری می‌گوید: کلمه قرآن از ریشه «قرن» بمعنای ضمیمه کردن و پیوستن و یا نزدیک ساختن چیزی به چیز دیگر است، و چون حروف و کلمات و آیات و سور قرآن، مقرون به هم هستند و با کیفیتی خاص با هم ارتباط و پیوستگی دارند آن را قرآن نامیده‌اند.^۲ در معنای اصطلاحی قرآن، اتفاق نظر میان مفسران وجود ندارد.

علامه طباطبائی (ره) می‌گوید: «القرآن اسم للكتاب المنزل علی نبیّه محمد (ص) باعتبار کونه مقرواً»،^۳ قرآن اسمی است برای کتاب نازل شده از جانب خداوند بر پیامبرش محمد (ص) باعتبار اینکه قرائت شده است.

برخی قید «متواتراً» را اضافه کرده‌اند تا قرائت‌های واحد غیر متواتر را خارج نمایند و برخی مکتوب بودن در مصحف را اضافه کرده‌اند تا جزئیات احکام و تفاسیر آیات، که در قرآن ثبت نشده را خارج نمایند و برخی دیگر متعبّد به تلاوت شدن را اضافه کرده‌اند تا احادیق قدسی را خارج نمایند.

۱ - ۲) انسجام در لغت و اصطلاح

انسجام در لغت به معنای یکپارچگی و هماهنگی و هم‌خوانی در اجزای یک چیز را گویند.^۴ با توجه به این معنا، انسجام قرآن به معنای یکپارچگی و هماهنگی و هم‌خوانی تمام اجزاء و آیات و سور قرآن با یکدیگر می‌باشد.

۱ - ۲ - ۱) انواع انسجام در قرآن:

انسجام و سازگاری یک متن از دو جنبه قابل بررسی است:

۱. ابن منظور، پیشین، ماده «قرء».

۲. محمد باقر حجّتی، پژوهشی در تاریخ قرآن، چاپ ششم، (تهران، دفتر نشر اسلامی، ۱۳۷۲ش)، ص ۲۴.

۳. محمد حسین طباطبائی، المیزان فی تفسیر القرآن، ج ۲، چاپ پنجم، (قم: دفتر انتشارات اسلامی، ۱۴۱۷ هـ)، ص ۱۵.

۴. حسن انوری، فرهنگ بزرگ سخن، ج ۵، چاپ اول، (تهران: انتشارات سخن، ۱۳۸۱ هـ . ش)، ص ۳۹۶۳.

انسجام و سازگاری یک متن از دو جنبه قابل بررسی است:

الف) درونی: که همان سازگاری مفهومی و ساختاری است. به عنوان مثال: همخوانی میان یک گزاره قرآن با گزاره قرآنی دیگر.

ب) بیرونی: همخوانی و سازگاری متن و آیات قرآن با واقعیات خارجی و تاریخ و علم و...

سؤال: آیا قرآن از هر دو نوع انسجام درونی و بیرونی برخوردار است؟

پاسخ: محققین اسلامی و قرآن‌پژوهان در بحث سازگاری و نفی اختلاف از ساحت مقدس قرآن تصریح کرده‌اند که قرآن از اختلاف با همه معانی متصور و مصادیق پیدا و پنهان، تمام حوزه‌های درونی و بیرونی پاک و مبرا می‌باشد؛ بدین معنا که قرآن نه در درون خود اختلافی را بر می‌تابد و نه با بیرون خود در حوزه‌های مختلف علم و عقل و واقعیات در اختلاف است.

۱-۲-۱) سازگاری و انسجام درونی قرآن:

مراد از سازگاری و هماهنگی در حوزه درونی قرآن بدین معنا است که قرآن در تمام ابعاد داخلی خود اعم از لفظی و معنوی و... دارای انسجام و هماهنگی است به عبارت دیگر تمام حوزه‌های درونی قرآن اولاً: به تنهایی منسجم و هماهنگ می‌باشند ثانیاً: با دیگر حوزه‌های درونی نیز دارای هماهنگی کامل هستند و هیچگونه تعارض و اختلافی میان آنها نمی‌باشد.

با این توضیح باید بگوئیم که دو نوع انسجام درونی برای قرآن متصور است:

۱-۲-۱-۱) انسجام لفظی قرآن:

یعنی ظاهر الفاظ قرآن با یکدیگر هماهنگ و مؤید یکدیگر هستند. برخی از مستشرقان برای وارد کردن طعن بر قرآن گفته‌اند: قرآن کریم از لحاظ لفظی دارای انسجام و هماهنگی نمی‌باشد و میان آن اختلاف وجود دارد.

به عنوان نمونه گفته‌اند: در برخی از آیات قرآن کلمات جا به جا شده‌اند مثل: «ضُرِبَتْ